

DÉTÉ NAPLÓJA
DECEMBER
2003

A drámajáték üzenete

A szociológiai vizsgálódásnak egyik útja-módja lehet a drámajáték is, fogalmazok magamnak. Kérdések helyett helyzeteket teremteni, s figyelni, hogyan igazodnak el, miféle válaszokat, döntéseket hoznak az „alanyok”, a résztvevő játékosok. Ezt teszem.

Főiskolásaim református tanítói diplomát szereznek, s már eltöltöttek bizonyos időt ifjúsági közösségekben. Ehhez igazítom hát a drámajáték konfliktusát.

Ember Andrást, a frissen végzett református lelkészt – a neveket, a helyszínt a hallgatók találják ki - egy Nagyatád melletti kis község gyülekezetének az élére ajánlja az esperese. Szituációk sorozatában, különböző szerephelyzetekben annak kell kiderülnie, kell-e a falunak az ifjú pap? Miért igen és miért nem, kiknek igen és kiknek nem? A hatodik óra végére a drámajáték résztvevői az alábbi eredményre jutnak. A lelkész nincs feldobva a lehetőségtől, hogy itt fungálhat. Ő benn akart maradni a teológián, illetve ösztöndíjjal külföldön kívánt egy-két évet eltölteni. Ám vállalja a kihívást. Teszi is a dolgát. Egy év után a gyülekezet idősebbjei, éppen a hangadó presbiterek mégis meg akarnak tőle válni. Az a panaszuk, hogy nem elég papi a stílusa, az öltözködése, s prédikációiból hiányzik a retorika. Ragaszkodnának a hagyományos református lelkészi magatartás tekintélyt parancsoló megnyilvánulásaihoz. A fiataloknak viszont tetszik Ember András, mert ifjúsági bibliaköröket tart, mert válaszol a fiatalok problémáira, mert maga is gitározik, s táborokat vezet. S hátha közöttük találja meg élete párját is. Hogy ki lesz az erősebb, marad a pap vagy elmegy, ennek a megválaszolására sort már nem kerítünk. Mindazonáltal az ifik a játék utolsó órájában azt tanácsolják az ifjú lelkésznek - kerekasztal beszélgetés zajlott -, hogy találkozzon többet, többször, lehetőleg családi közegben a gyülekezet hangadóival, s formáljon, ha tud, az idősebbekből – miként belőlük - kisközösségeket. Egyébként – ez már a játékon túli diskurzusból derült ki – az a tapasztalatuk, hogy mindig a befolyásosabb fél győz, az egyházi potentátok.

A tanítványok a játékhelyzetekbe is beépítették véleményüket. Ez nemigen történhetik másképp.

Brechtesített adventi örvendezés

Tűnődöm, hogy az idei adventi összejövetel mért nem teremtett lebegőbb hangulatot? Péter és Ilona igazán kedvesek voltak, szeretetreméltóak. Ahogy bejöttek karácsonyi köszöntéssel, előre dőlünk a székeinken, várakozóan. Talán a betlehemes szokások drámajátékos megközelítése tette, hogy utána a támlához lapultunk? Nem hiszem. Lehet, az tetszett szokatlannak, hogy Péter nem terítette ki a kártyáit, nem ismertette a játékszabályokat, mintha titokzatos lett volna, nem közölte, miféle játékba kíván minket bekapcsolni. Úgy kezdett, mint ki

iskolában drámaórát vezet kicsiknek, azzal a tanári szándékkal; megkísérli reálissá tenni a mitikust, mintegy logikáját adni a Jézus születése körüli történeteknek, attól kezdve, hogy hosszú heteken át gyalogol a szentcsalád, hogy nem fogadják be a vajúdo asszonyt, egészen a heródesi gyermekgyilkosságig, s mindezt avégett, hogy a magyar karácsonyi népszokásokban megelevenített eseményeket mintegy hitelesítse, azok megtörténtét igazolja. Így is mondhatnám, hogy Péter Brechtesítette a bibliai legendát. Mi meg talán az adventi örvendezésre várva, arra készítettük fel magunkat, hogy kis időre legalább elszakadunk ettől a fránya valóságtól, s bemerülünk emlékeink transzcendenciájába.

A közlő és a befogadó szándéka mintha elhaladt volna egymás mellett.

Dété naplója, kötetben

Mindig is kedveltem az emlékiratokat, Misztótfalusi „Mentségét”, Mikes Kelemen „Leveleit”, Széchenyi Naplóját, Szentkúthy vallomásos prózáját, s most érdeklődéssel olvasom Déte naplóját is. Mintha nem én írtam volna, olyan kíváncsisággal. Minden mi elmúlt, történelem. A naplóban rögzített események, történetek, országosak és egyéniek, családi vonatkozásúak vagy a közösségünket érintőek, azzal, hogy immár olvashatóak, összevethetőek, tanulmányozhatóak, történelmi dokumentummá transzponálódtak. Hogy ki, mikor forgatja, mi célból, jelen időben vagy száz év múlva ezt a kiadványt, a naplót, amelyből kiolvasható, hogy élt, gondolkodott, érzett egy szociológiailag behatárolható ember, itt Magyarországon 2002 októbere és 2003 októbere között, nos mindez nem befolyásolja a Déte naplójának historikus értékét.

KV-t dicsérheti az, aki örül a könyvecskének.

- Jelentessük csak meg – mondotta -, nem mindennapi ajándékot vehet kézbe, aki kapja. Családtag és barát.

100 példányra futotta a pénzünkből, s a költségek egyharmada meg is térült; vásároltak a kuckósok. Az ötlettől a kötetig nem telt el két hét. Igaz, maradt benne szöveghiba, igaz, némely lap ki- bejár a fedél között, de a tempó lelkesített. Hogy mit ér maga a kötet, mit, esztétikai, műfaji szempontból, nem tudom, de sikerült belekapaszkodni az időbe, s lepányvázni az évet az emlékek istállójába. A magaméba mindenekelőtt. S öröme nek ennyi most elég.

Üvöltők haláláig?

Ingerlékeny vagyok. Az utasításra utaló mondatforma már kihoz a sodromból. Az agresszió legparányibb jelére fortyogok, s ha kételkednek mondandóm igazában, kiabálok. Olvasom a kamaszkori naplómat, akkor sem voltam más. Az öregség pedig nem párnásította be az idegeimet, inkább csupaszított rajta. A naplóm a bizonyíték, hogy én az indulataimat régen is fékezni kívántam. Az ima volt a gyeplő.

Most miben reménykedhetek? Legközvetlenebb környezetem megértésében? Szelídített hangnemben? A másféle mondatkezdésben; én azt gondolom; nem tudom, igazam van-e – ebben?

Csak azt ne hallanám, hogy ez az igazság! Ettől –nagyon sajnálom – robbanok. KV barátnője üvöltést hallott nem rég a telefonvonal végén, azon közben, hogy egymással csevegtek. A hang, mint mondotta, felismerhetően az én torkomból préselődött elő. Rekonstruáltam a helyzetet! Az történhetett, hogy KV pillanatra megszakította a diskurzust, kiszólt a telefonból, mintegy utasítva engem, hogy mit csináljak vagy ne csináljak; mire felcsattanhattam - ez lehetett az a bizonyos üvöltés, mely fennakadt Katona Erzs, a barátnő dobhártyáján. Én nem emlékszem az üvöltésre magára, hát még a szövegre, mivel el szoktam felejteni, KV sem emlékszik, mivel ő is el szokta felejteni. Szóval az üvöltés elhangzott, - Erzs, memóriájának minőségében nem kételkedünk – ő pedig efféle hallott: „Ne utasíts, nem vagyok alattvaló!”. Agressziómnak eme hallható megnyilvánulásától – mint mondotta utóbb a diákkori barátnőnek -, úgy megrémült, hogy huzamosabb időn át nem kezdeményezett KV-val - hátha a közelben vagyok - telefonbeszélgetést.

Az ő férje szelíd férfiú, Erzs, jó feleség, ebből következik, hogy szintén szelíd, bizony hogy szokatlan, sőt ijesztő lehetett az éles tenorom. Sajnálom.

Magam egyébként jó ember vagyok. Igazán! Haragot nem tartok. Tartanék, de nem sikerül. Az alattvalói beosztás, hát azt nem nekem találták ki. Sajnálom. Könnyebb lett volna az életem! Demokrácia, az igen! Olyan meg nincs.

Mi hát a teendő?

Üvöltek halálig?

Újévkor is megfogadtam, hogy megpróbálok féket rakni istenverte férfi-indulatomra.

Mindennemű hergelés mellőzése kéretik!

Az unokám szalagavatóján. Miatta maradok itt

A legkisebbik unokám szalagavatóján ülök. Vagy állok. Ilyenféle iskolai rendezvényen sem leszek már többet az életemben. Nem valószínű. Tizenkét év kellene, hogy a dédunokámét megérjem. Bár kijárna ennyi a sorstól; emlékezetes szalagavatóval hagyni el a világot. Az eddigiek, melyeken leszármazottaimat szalagozták, bizony hogy nem dobtak fel. A mostaniban azért bíztam, hogy külön lesz. Mégis, katolikus gimnázium! De nem! A szalagavató szertartás hosszadalmas, a beszédek jellegtelenek, a gyerekek műsora osztálybui színvonalú, a tánctanári bemutató, jobb elfelejteni. Gusztustalan.

Mit mondjak, nem érzékeltam azt sem, hogy magyar iskolában vagyok, azt sem, hogy katolikusban. S talán azért, mert sehol nincs nyoma egy háttérből működő, markáns stílussal rendelkező, karizmatikus tanár-egyéniség szellemi jelenlétének.

A gyerekek persze szépek voltak, és Zsófi unokám vélem táncolta a keringőt.

Nem rugódózhatunk az ösztöneink ellen? Csaba szindróma.

Sokáig azt hittem, hogy a zord apákat és a kérlelhetetlen anyákat a 19. századi romantika találta ki. Meg a naturalista irodalom.

Lehetnék-e békeközzvetítő, unokatestvérem, – ő az apa - meg az elvált felesége, – ő az anya - meg a harminckét éves fiúk között. Még ha külön-külön is. Sem az apa, sem az anya nem találkozik a fiúval, Debreczeni Csabával, akinek a neve fel van vésve a tiszakürti színpadépítők emlékoszlopába. Több napi ingyen munkával járult hozzá a kert és a színpad kialakításához.

Külön- külön mindhármukat becsülöm. Szorgos, dolgoz, tisztességes emberek. Nem is tudom, minek nevezzem, kérlelhetetlenségnek, megátalkodottságnak azt a valamit, ami megakadályozza őket abban, hogy nyissanak egymás irányába, hogy megtegyék az első gesztust ahhoz, hogy tisztázzák, ki miben vétett, s ki milyen engedményekre volna képes. Tartok tőle, hogy egyeztető próbálkozásomat is visszautasítanak.

Csak ámulok és bámulok az emberi természetnek efféle megnyilatkozásait tapasztalván. Nyilván azért, mivel magam más vagyok – amiről szintén nem tehetek -; indulatos és békesség-szerető. Nem bírom a feszültséget. Magamat megalázva is képes vagyok bocsánatot kérni. Többször megtörtént ez már az életem során

Nevezem a jelenséget, amiről szólok, Csaba szindrómának.

Még odaát Beregszászban elválnak az apa és az anya. Gyakori eset, mondhatjuk. Azt is, hogy vesztes a gyerek.

- Mért nem találkozol a fiaddal? - kérdezem az apát.
- Hogy tehetném, amikor úgy nevelték, hogy ne is köszönjön.

Az anya áttelepül Magyarországra az új férjjel, hozza a fiút is. Erős akaratú asszony, megvan a határozott elképzelése arról, miként boldoguljon a fiú.

A fiú szobafestő, mázoló, a fiú már huszonvalahány éves, a fiú fellázad az anya gyámkodása ellen. Másként akar élni. És másutt. Nősülni is másként. A fiú ragaszkodik a nagymamához, az anya édesanyjához. Az is hozzá. Az anya az anyjával is szakít.

A fiú, Csaba, jó munkás, kreatív ember.

Csabát szeretjük, Csaba boldogulását évek óta próbáljuk segíteni.

Csaba öntörvényű. Olyan, mint a szülei. Megátalkodott. Páratlan lépelessége van arra, hogy a tanácsokat, melyek neki nem konveniólnak, elengedje a füle mellett, válasz nélkül hagyja, miközben áthatóan figyel.

Csaba most tart ott, ahol négy évvel ezelőtt tarthatott volna.

Ha egyszer öntörvényű!

Nekünk a fiunk meg a menyünk olyan szövegeket vagdosott a fülünkbe – telefonon - meg a képünkbe – személyesen, hogy utána –ha más természettel vagyunk megverve - lásd a Csaba szindrómát – soha többet nem veszünk egymásról tudomást. S milyen kár lett volna! Hogy készülhetnénk most velük együtt és náluk a karácsonyra, hogy örülhessünk leszármazottainknak, történetesen a dédunokáknak.

Krúdys emlékek az ötvenes évekből

A fiam beszél: Tudod Apa, hiába olvasok én az ötvenes évekről, a diktatúráról, a hiánygazdálkodásról, a sorban állásról s megannyi szörnyűségről, hogy képzeljem csak el, megérteni megtudom, de elképzelni nem. Nekem az ötvenes évek a felhőtlen, komolyan mondom, az abszolút felhőtlen gyerekkort jelenti, s tudod mit, még ezen az én gyermekkoromon belül is azt a világot, amit mindenki a háború előttre tesz; az úri világot, dzsentrí effektusokkal, melyet én hála Istennek még egy-egy alkalommal megélhettem, mégpedig életem legemlékezetesebb élményeként éltem meg, s tudod hol, nem otthon, nem a szülői házban, hanem Debreczeni nagyapáéknál, Nyíregyházán, ahol nagyon szerettem lenni, s Mamuka is, Papa is fantasztikus emberek voltak, tudod mit, szeretnék olyan nagyapa lenni mint az én nagyapám, szóval nagyapáéknál, a nagyszerű Béla napokon, amikor jöttek a vendégek, és anekdotáztak, papa vicceket mesélt, s főként mikor elővette a hegedűt, s énekelték a magyar nótákat s utána kalábereztek, s mamuka csodálatos ételeit ettük, meg a Kossuth-kiflit borba mártogatva meg a pompás képviselőfánkot, s tudom, persze hogy tudom, utólag főként, hogy más mint tanítói fizetés nem állt rendelkezésre, s a lakás is szolgálati volt, de az a hangulat, amit odavarázsoltak, nyilván régről, az ő háború előtti életükből, az fantasztikus volt, az felejthetetlen volt. Nekem ez az ötvenes évek.

Dédunokáink karácsonyi meglepetése

A hat éves Gáspár ünnepi beszédet tart. Gondolom, óvodai mintára.

Íme:

„Mindenkit üdvözlök ezen a szép szent estén, és szeretném, ha mindenki örülne ennek a szép karácsonyfának és a sok szép ajándéknak.”

Flóra Anna, aki 3 és fél éves, s aki természetesen nem akar lemaradni a bátyja mögött, ő is belekezd.

Íme:

„Mindenkit köszöntök ezen a szép szent karácsony estén, és örülök, hogy ilyen... Ez a szent este nem olyan, mint a többi, ezen az estén született a kis Jézus, akit Mária az ölében tart.”

Úgy hiszem, nincs mit kommentálni.

/Lejegyezte a dedunokák szövegét 2003. december 24-én, a szentestén, Vilka mama./

2003. Szilveszter

Szilveszterkor is a gépben ülök. Feldobódok, ha rám köszön a képernyőről egy-egy jól sikerült mondat. A kézműves érezhet hasonlót, amikor megold egy problémát, helyére kerül a zár, megtalálta a megfelelő szint. Feleségem hoz egy kávé, rumos kávé.

Ha írok, nem kell alkohol. Akkor sem, ha tanítok. Ha fellépek, pláne nem. Utána jöhet. Figyelem magam, kevés akkor is, egyre kevesebb. Gyanakodni is kezdek, csak nem rág tán a szű?

Szóval, Szilveszter. Társaságnak elegek vagyunk magunknak. Zenét hallgatunk, aztán rádió kabarét, aztán virslit eszünk, taplósat, aztán bort és pezsgőt iszunk, aztán elalszunk. Éjfél után ébredünk.

Az újévi köszöntéseket már korábban elküldtük, a visszajelzések is befutottak rendre. Lemondtunk az éjfél utáni telefonálgatásról is. Annak örültünk, hogy nagyobb baj a családban nincs, annak nem örültünk, hogy a világban, meg ebben a kis hazában van, de azt is megállapítottuk, hogy ezt már nem mi fogjuk orvosolni.

Idézzük Adyt, - gyakorta szoktuk - „Lehet, hogy az Isten nem engedi vesztünk, de már ne rohanjunk, és ne lelkenedezzünk „.